

Fordítási normák és fordítási eljárások magyar–angol szakfordításban*

Heltai Pál

E-mail: pal.heltai@gmail.com

Kivonat: A jelen tanulmány első része a fordítási normák és a fordítási műveletek általános kérdéseit foglalja össze, különös tekintettel a fordítóképzésre. Mint ismeretes, a fordítás normavezérelt tevékenység, ami azt jelenti, hogy a fordító általában azokat a megoldásokat választja, amelyek megfelelnek a fordítási normáknak. A fordítási normák követése fakultatív fordítási műveletekben (normakövető műveletekben) nyilvánul meg. A normakövető műveletekkel a fordító a tágabb értelemben vett fordítási normáknak való megfelelést biztosítja: alkalmazkodik a célnyelv nyelvhasználati és szövegkonvencióihoz, továbbá bizonyos forrásnyelvi elemek szokásos és elvárt fordítási módjához. A fordítási normák – különösen irodalmi fordításban – idővel változhatnak. A tanulmány kitér (magyarról angolra fordított irodalmi művek alapján) a fordítási normák változásaira is. A tanulmány második része gyakorlati jellegű. Bemutat néhány olyan nyelvhasználati és szövegnormát, amelyeket a magyarról angolra történő szakfordításban célszerű követni, és amelyekre a szakfordító-képzés során érdemes a figyelmet felhívni.

Kulcsszavak: fordítói normák, fordítási műveletek, fordítóképzés, magyar–angol szakfordítás

1. Bevezetés

Ebben a cikkben a magyar–angol szakfordítás oktatásának konkrét, gyakorlati kérdéseiről lesz szó: áttekintünk néhány olyan gyakori nyelvi és nyelvhasználati kontrasztot és az ezekkel kapcsolatos fordítási eljárásokat, amelyeknek elvégzése egyrészt szükséges ahhoz, hogy a fordítás ne „fordításnyelven” íródjon, másrészt

*A Sapientia EMTE Marosvásárhelyi Karának Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke által 2017. május 25–27. között rendezett *Trans-Linguistica 4: Soknyelvűség és többnyelvűség Európában* című konferencián elhangzott előadás írott változata.

Hivatkozás: Heltai P. 2020. Fordítási normák és fordítási eljárások magyar–angol szakfordításban. *Fordítástudomány* 22. évf. 1. szám. 27–45.

DOI: <https://doi.org/10.35924/fordtud.22.1.3>

amelyek kevésbé ismertek, mint a nyelvtani és lexikai kontrasztok és az alapvető fordítási műveletek.

Nem lehet azonban a gyakorlat kérdéseit elméleti háttér nélkül tárgyalni, csak a konkrét egyedi jelenségek szintjén. Ezért a cikk első része összefoglalja azokat az elméleti ismereteket, amelyek a fordítási műveletekkel kapcsolatosak, nevezetesen a nyelvi, nyelvhasználati és fordítási normák kérdését. A cikknek azonban nem célja a nyelvi normák kérdéskörének részletes bemutatása, szerteágazó irodalmának ismertetése, új szempontok felvetése, és különösképpen nem a magyar nyelvi normákra, a sztenderd és más nyelvváltozatok normáira, vagy a nyelvhelyesség kérdéseire vonatkozó ismereteink bővítése. Nem fogunk összemérni különböző norma-definíciókat, és saját definíciónk részletes bizonyítását végigvezetni. A cikk gyakorlati orientáltságának megfelelően a nyelvi normák kérdésével csakis a nyelvi, nyelvhasználati és fordítási normák megkülönböztetése céljából foglalkozik.

2. A fordítás normavezérelt tevékenység

A fordítástudomány egyik mémje Chesterman (1997) szerint a szabad és a szó szerinti fordítás közötti választás. Nyelvtanulók szokták kérdezni, ha fordítási feladatot kapnak: *Hogyan fordítsunk? Szó szerint vagy szabadon?* Ez a kérdés jelzi azt a felismerést, hogy már ebben a stádiumban is tudják, hogy többféleképpen lehet fordítani, és nem egyedül a fordító dönti el, hogy a több kínálózó lehetőség közül melyiket válassza. A fordítónak a felhasználó vagy megbízó (jelen esetben a tanár) kimondott vagy kimondatlan elvárásait kell teljesítenie.

A felhasználó közvetlenül, személyesen is közölheti elvárásait a fordítóval, sőt ma a fordítási gyakorlatban követelmény, hogy a fordító tartsa a kapcsolatot a megbízóval. Gyakran írásos útmutatót is kap a fordító, amelyben a megbízó explicit módon fejt ki az elvárásait.

A megbízó elvárásai sem teljesen egyediek, önkényesek. Az írásos fordítási útmutatókban a megbízók többnyire általános *nyelvi, nyelvhasználati és fordítási normákat* írnak le, kiegészítve az adott szöveg fordítására vonatkozó esetleges különleges utasításokkal. (A *I. Függelékben* két ilyen fordítási útmutatóból idézek részleteket.)

A fordító az adott célnyelv nyelvhasználati és fordítási normáit akkor is igyekszik betartani, ha a megbízótól erre nézve nem kap külön útmutatást: követi az általános nyelvhasználati és fordítási normákat, és a felhasználó esetleges további elvárásait igyekszik kikövetkeztetni. Tóury (1995) szavaival tehát azt mondhatjuk, hogy a fordítás *normavezérelt tevékenység*. A normák szoros összefüggésben vannak a fordító által alkalmazott fordítási („átváltási”) műveletekkel. Mielőtt ezeknek az összefüggéseknek az elemzésére rátérnék, a következő részben röviden összefoglalom a norma kérdéseit.

2.1. Nyelvi és nyelvhasználati normák

A *nyelvi normákat* általánosságban a következőképpen határozhatjuk meg: „A norma olyan szokásos nyelvhasználatot jelent, amely a normatív erő révén orientáló mintaként működve előírja, illetve szankcionálja a kívánatos, illetve nemkívánatos nyelvhasználatot” (Heltai 2004: 413; vö. Bartsch 1987, Tolcsvai Nagy 1998). A meghatározás feltételezi, hogy az egyénnek választási lehetősége van: vagy a kívánatos, vagy a nemkívánatos nyelvhasználatot követi. A nyelvi normákat meg lehet szegni, ha vállaljuk a következményeket, az enyhébb vagy súlyosabb szankciókat. Hozzátehetjük továbbá, hogy a normák változhatnak, és változnak is, és így gyakran több norma él egymás mellett.

A fentiekhez hozzá kell tennünk, hogy amit *nyelvi normaként* szoktak emlegetni, az pontosabban *nyelvhasználati norma*, mivel létező, és önmagukban helyes formák használatát irányítja. Ezért a továbbiakban *nyelvhasználati normákról* fogok beszélni. A nyelvhasználati norma fogalmába nem tartozik bele szorosan azoknak a grammatikai és lexikai szabályoknak a betartása, amelyek esetében nincs választási lehetőségünk, tehát nem beszélhetünk kívánatos, preferált nyelvhasználatról. A magánhangzó-illeszkedés esetében nincs választási lehetőségünk, tehát ez szabály – kivéve azokat az eseteket, ahol ingadozó a nyelvhasználat (például *férfinak* vagy *férfinek*), és választási lehetőség van.

A szabályokat mind az anyanyelvi nyelvhasználónak, mind a fordítónak be kell tartania. Egyik sem használhat például határozott ragozást ott, ahol határozatlan ragozásra van szükség: az *Én látom egy embert* mondat nem a magyar nyelv normáit, hanem a magyar nyelv grammatikai szabályait szegi meg.¹

Tágabb értelemben azonban a grammatikai szabályoknak való megfelelést is bele szokták érteni a „nyelvi normák” fogalmába. Amikor általánosságban kijelentjük, hogy a fordítónak be kell tartania a „célnyelv normáit”, abba beleérthetjük a célnyelv nyelvhasználati normáinak és kötelező grammatikai szabályainak betartását is.

A *nyelvhasználati normák* közé sorolhatjuk az előíró jellegű, erősen szankcionált *nyelvhelyességi normákat*, amelyek nagyjából a sztenderd nyelvváltozat formáinak preferálását írják elő a dialektusok és szociolektusok stigmatizált formáival, illetve a neologizmusokkal szemben. Ezeket gyakran szabálynak tekintik. Így az *aztat*, vagy a *másabb* használatát az iskolázottabb emberek általában helytelenítik, és kisebb-nagyobb mértékben szankcionálják. (Az enyhébb szankciók közé tartozik, hogy levonják a következtetést, hogy az illető műveletlen; súlyosabb szankció, ha kijavítják, vagy kigúnyolják.)

A nyelvhasználati normák nagyobbik része kevésbé előíró jellegű: egyszerűen a szokásos, konvencionális, preferált kifejezésmódot jelenti, és ha a normától eltérő kifejezésmód szokatlanak tűnik is, inkább tévesztésnek minősül, különösebb szankciókat nem von maga után. Gyakori például a szokatlan szókapcsolatok használata a szokásos szókapcsolatok helyett. Van, aki az *olcsó árak* szókapcsolatot találja szokatlanak, illetve helytelennek (W1).

Az előíró jellegű nyelvhelyességi normák betartását a fordításban adottnak vehetjük (ld. Heltai 2005: 167–8): itt alapkövetelmény, hogy a fordító a sztenderd nyelvi formákat használja, és iskolázottsága, az írott nyelvben való jártassága révén ez általában nem jelent számára nehézséget. A normaszegés szankcionálása is szigorúbb: a képzés során a tanár, a gyakorlatban a lektor kijavítja a „nyelvhelyességi” hibákat, és az osztályzat, illetve a fordítás értékelésében figyelembe veszi, sőt azokat a normákat is számon kéri, amiket amelyeket a köznyelv már rég nem tart be.

A nyelvhasználati normák közé tartoznak a *szövegnormák*: különböző típusú, stílusú, műfajú és különböző regiszterekhez tartozó szövegekben más-más formákat preferálunk. Ilyen például a személytelen szerkezetek használata tudományos cikkekben, vagy a többes szám első személy a magyar főzési receptekben (*lassú-közepes lángon körülbelül 7-8 percig pirítsuk*), a felszólító mód használata az angol főzési receptekben (*Cover pan with a lid and bring water to a rolling boil over high heat*).

2.2. Fordítási normák

A fordítási normák kérdéseivel elsősorban Toury (1995) és Chesterman (1993) foglalkozott. Az általuk leírt különböző fordítási normákat az alábbiakban egybe-szerkesztve mutatom be.

- Előzetes normák (Toury 1995). Ezek a fordításpolitikai döntésekre vonatkoznak (az egyes fordítókat általában nem érintik). Ide sorolhatjuk a társadalmi, ideológiai, politikai, pedagógiai normákat is.
- Kiindulási normák (Toury 1995). A fordítások, vagy egyes fordítók alapvetően vagy a forrásnyelvi szövegnek való megfelelésre (az adekvátságra), vagy a célnyelvi közönség általi elfogadhatóságra orientáltak, tehát a kiindulási normák általános stratégiai megközelítést jeleznek.
- Műveleti normák (operational norms; Toury 1995). Ezekben belül Toury kiemeli az ún. *textual linguistic* (szöveg- és nyelvi normákat); ezek nagyjából megfelelnek Chesterman (1993) *elvárási normáinak*. Az operációs normák gyakorlatilag azokat az elvárt stratégiákat jelentik, amelyeket a fordítók részben a célnyelv nyelvhasználati normáinak követése, részben a forrásnyelvi és a célnyelvi kultúra különbségeinek áthidalása céljából alkalmaznak egyes szerkezetek vagy elemek fordításában. Ezekkel kapcsolatban Klaudy (2007: 33) *fordítói hagyományokról* beszél.
- Professzionális normák (Chesterman 1993). Ezek minőségi, formai, formázási, etikai normák. Ezek egy részét a különböző szabványok és etikai kódexek írják le (vö. az ISO és az EU fordítási szabványai, egyéb minőségbiztosítási szabványok, fordítói viselkedési kódexek, stb.). A *Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete* szintén rendelkezik etikai kódexszel (mfte.hu/hu/mfte/etikai-kodex).

Számunkra a műveleti és a kiindulási normák a legfontosabbak, mivel a fordítás-
oktatás során ezek a normák vannak előtérben. Amikor a gyakorlatban fordítási
normákról beszélünk, ezekre gondolunk. A fordítónak követnie kell a célnyelv
általánosan elfogadott nyelvtani szabályait, nyelvhelyességi előírásait (stigmatizált
formákat csak akkor használhat, ha irodalmi művet fordít, és az adott forma hoz-
zártartozik a karakterhez), be kell tartania a célnyelv általános nyelvhasználati és
szövegnormáit, és követnie kell a fordítási normákat is.

2.3. Fordítási normák és fordítási műveletek

A fordítási normák szoros kapcsolatban vannak a fordítás során végzett műveletek-
kel: ahhoz, hogy a fordítási normákat betarthassa, a fordítónak különböző művele-
teket kell végeznie. (Éppen ezért használja Toury a *műveleti normák* kifejezést.)

A fordítási műveletek egy része kötelező. Ezeknek elvégzése nélkül a fordított
szöveg nyelvtanilag helytelen, lexikailag deviáns lesz. A kötelező műveletek azon-
ban nem a fordítási normákkal kapcsolatosak, hanem a célnyelv szabályaival. Ezért
ezeket Englund Dimitrova (2005), illetve Robin (2015) nyomán *szabálykövető mű-
veleteknek* nevezhetjük. Magyarra fordítás során például a forrásnyelvi szöveg
többes számú főneveit – ha számnév után állnak – egyes számba tesszük a célnyel-
vi szövegben.

Anyanyelvre (L2-L1) fordítás során a fordítóképzésben résztvevők számára
általában nem okoz gondot a szabálykövető műveletek elvégzése, ezért ezeket kü-
lön nem kell gyakorolnunk. Ennek ellenére előfordul, hogy gyakorlatlan fordítók
a forrásnyelvi szöveg interferenciája miatt hibát követnek el, például nem végzik
el a *kötelező betoldás* műveletét. Névelőt kell betoldani például a *Cats would buy
Whiskas* mondat fordításában – a **Macskák Whiskast vennének* (ahogy korábban
fordították) mást jelent. Be kell tartani például az egyeztetés szabályait is.

A fakultatív műveletek viszont többnyire *normakövető műveletek* (Robin
2015). Ezeket a műveleteket azért végzi a fordító, hogy a fordított szöveg megfe-
leljen a célnyelv *nyelvhasználati, stilisztikai és műfaji normáinak*. Ha ezeket a
normákat nem tartja be a fordító, azaz nem végzi el a fakultatív műveleteket, akkor
a fordított szöveg megfelel ugyan a célnyelv nyelvtani szabályainak, de nem felel
meg a nyelvhasználati és a fordítási normáknak, tehát *fordításnyelvet* kapunk. Nor-
makövető műveleteket végez a fordító akkor is, amikor a *forrásnyelvi és a célnyel-
vi kultúra különbségeit igyekszik áthidalni*, és az ilyen esetekben a szokásos és
elvárt fordítói műveleteket alkalmazza.

A kulturális háttérrel kapcsolatos fordítási műveletek megválasztásában fontos
szerepet játszanak a kiindulási normák is: a forrásnyelvi szövegnek való megfele-
lésre, az adekvátságra törekvő megközelítés idegenítő jellegű fordítási műveletek-
kel, a célnyelvi közönség általi elfogadhatóságra orientált fordítás honosító műve-
letekkel jár együtt.

A fentiek kívül vannak olyan fordítási normák is, amelyek nem sorolhatók
a nyelvi, nyelvhasználati és a kulturális különbségekkel kapcsolatos normák közé.

Ilyen például az a konvenció, hogy a római számmal írt évszámot angolra fordítás során arab számra váltjuk. A szakfordítás fordítási normái közül kiemelhetjük a *terminológiai fordítási normákat*. Ezek közé tartozik az, hogy a terminusokat következetesen mindig ugyanazzal a terminussal kell fordítanunk, nem használhatunk szinonimákat. Utóbbi időben normává kezd válni az is, hogy a magyarra lefordított terminus mellett zárójelben feltüntetjük az eredeti (angol) terminust is.

2.4. Fordítási normák – példák

Nézzünk meg néhány példát a fordítási normák és a fordítási műveletek összefüggésére.

Ha magyarról angolra fordítunk, a *bátyám* és az *öcsém* szavakat gyakran a *brother* szóval adjuk vissza, tehát az általánosítás műveletét alkalmazzuk. Ennek az a célja, hogy a fordítás jobban megfeleljen az **általános angol nyelvhasználati normáknak**: ezek szerint a *younger/older brother* kifejezéseket akkor használjuk, ha valamiért különösképpen hangsúlyozni akarjuk az életkori viszonyokat. A nyelvhasználati normák másik fajtájáról – a **stilisztikai, illetve műfaji normákról** – van szó, amikor az *intézkedés bevezetése előtt* kifejezést nem a *before*, hanem a *prior to* prepozícióval fordítjuk (*prior to the introduction of the measure*). A **kulturális háttérrel kapcsolatos fordítási normák** érvényesülnek a tulajdonnevek, a reáliák, a frazeológia, az utalások fordításában. A tulajdonnevek esetében ma már az a norma, hogy magyarról idegen nyelvre fordítás során a magyar személynevek sorrendjét megfordítjuk (*Kálmán Mikszáth*), míg idegen nyelvről magyarra fordításban meghagyjuk az eredeti sorrendet (*Petru Groza*, szemben a korábbi *Groza Péterrel*). A **kiindulási normáktól** is függ, hogy a reáliák fordításában az átvétel, a kulturális behelyettesítés vagy a kihagyás műveletét alkalmazzuk: a *Szent Péter esernyője*² angol fordításában a *pogácsa* fordítására a *shortbread* szót használja a fordító (kulturális behelyettesítés), míg az *Úri muri* fordításában a *kocsma* az angol szövegben is *kocsma* (átvétel), Az allúziók fordításában alkalmazott leggyakoribb műveletek a kihagyás vagy a szó szerinti fordítás és magyarázat, illetve lábjegyzet. Erre egy példa az *Úri muri* angol fordításából:

Magyar eredeti: Akkor újra töltött. A szódavíz makrancoskodott, s Csuli félrespiccelt vele egy kicsit, akkor az asszony nyaka közé egy nagyot.

– Nincs húsvét, tekintetes úr – nevetett rá a menyecske, és kifordult a szobából, nyakából, füléből rázva a vizet.

Angol fordítás: Then he refilled the glasses. The soda water was very lively, and Csuli sprayed it about a little, then quite a lot near the woman's neck.

„It's not Easter, Your Honour”,¹⁸ she laughed at him ...

¹⁸ A reference to the custom of splashing girls with water at Easter-time ... (Móricz/Adams 54)

A fentiek alapján a fordítási normákat az 1. táblázatban foglaljuk össze. A táblázat kiemeli, hogy a fordítási normák fakultatív (normakövető) műveletekkel járnak együtt, míg a célnyelv szabályainak és nyelvi, nyelvhelyességi normái kötelező műveletekkel, így ezek nem tartoznak a fordítási normák közé.

1. táblázat
A fordítás műveleti normái

	Fordítási műveletek	Fordítási műveletek célja
Nyelvi normák/szabályok	kötelező, szabálykövető műveletek	A célnyelv nyelvtani és lexikai szabályainak betartása
Fordítási normák	fakultatív, normakövető műveletek	A célnyelv általános nyelvhasználati normáinak betartása
		A célnyelv szövegnormáinak betartása
		A kulturális háttérrel kapcsolatos fordítási normák betartása
		Egyéb fordítási normák

2.5. A fordítási normák változása

Mint már említettük, a normák, és ezen belül a fordítási normák változhatnak. Ezért röviden kitérünk a fordítási normák változásának kérdésére is, bár ez nem tartozik a jelen dolgozat fő témájához, a magyar–angol szakfordítás nyelvhasználati és fordítási normák problémáihoz.

A **kiindulási normák változnak** az idők során: míg a 19. századig általában honosító tendenciák érvényesültek (Bart 1981, Benő 2003), később a két nyelvkultúra egymáshoz viszonyított presztízse határozta meg a honosítás és idegenítés arányát: a „nagy nyelvről” „kis nyelvre” fordítás során idegenítő, míg fordítva inkább honosító tendenciák érvényesültek (Klaudy 2013, 2018). Ha például összehasonlítjuk Mikszáth *Szent Péter esernyője*, illetve Móricz *Úri muri c. regényének* angol fordítását, markáns különbségeket találunk.² A *Szent Péter esernyője* 1900-ban készült angol fordítása erősen honosító jellegű. Ezt főleg a tulajdonnevek és a reáliák fordítása tükrözi. A fordító, ahol csak lehetséges, kihagyja, „megspórolja” a név átvételét, hogy minél kevesebb idegen hangzású név maradjon a szövegben. A reáliák fordítása során gyakran él az általánosítás, a kulturális helyettesítés és a

kihagyás műveletével (Heltai 2014). Érdekes ellenpont Móricz Zsigmond *Úri muri* c. regényének a fordítása, amely több mint száz évvel később készült (2008). A fordító, Bernard Adams, tudatosan törekedett az idegenítő fordításra, több mint száz magyar szót vett át változatlan formában, és több mint száz lábjegyzetben fűzött magyarázatot az átvett reáliákhoz, illetve tulajdonnevekhez (Heltai 2018). A két megközelítési mód különbségét jól mutatja a következő mondatok fordítása:

Magyar eredeti: ... hagyatékát vettük fel a szolgabíróval ... (Mikszáth: Szent Péter esernyője)

Angol fordítás: ... we had to take an inventory of his possessions ... (Mikszáth: Saint Peter's Umbrella)

(kiindulási norma: honosítás; művelet: kihagyás)

Magyar eredeti: Szóljtson csak engem jó hangosan főszolgabíró úrnak. (Móricz: *Úri muri*)

Angol fordítás: Speak up and call me főszolgabíró úr.⁷⁴ (Móricz: Very merry.)

⁷⁴The szolgabíró was the lowest grade of the judiciary; the prefix fő 'chief' is purely honorific.

(kiindulási norma: idegenítés; művelet: átvétel + lábjegyzet)

Lehet, hogy Adams elszigetelt eset, és a jelenleg érvényes magyar–angol fordítási normák nem ennyire idegenítő jellegűek: erre utal, hogy az egyik legjelesebb magyar–angol fordító bírálja Adams idegenítő törekvéseit (Szollosy 2007: 70)³, de kétségtelen, hogy ma a magyarról angolra fordított irodalmi művek jóval kevésbé honosító jellegűek, mint egy évszázaddal ezelőtt. Az irodalmi fordítási normák változásáról nincsenek pontos kutatási adataink (a szakfordítói normák változásáról még kevésbé). Érdekes doktori téma lehetne a különböző időszakokban magyarról angolra fordított szövegek vizsgálata a honosító és idegenítő műveletek szempontjából.

A fordítónak – akinek Pym (2005) szerint az egyik fő törekvése a kockázat kerülése – mindig az éppen érvényes fordítási normákat kell követnie és a normák változásait is figyelembe kell vennie, vagy vállalnia kell a normák megszegését és az ezzel járó szankciókat (kritika, további megbízások elmaradása). Az érvényes fordítási normákra, vagy éppen a változásokra esetenként a megbízó által adott útmutatás is felhívja a figyelmet.

3. Fordítási normák magyar–angol (szak)fordításban

A szakfordítóképzés során a fordítójelölteknek anyanyelvükről (*A* nyelv) idegen nyelvre (*B* nyelv) is kell fordítaniuk. Erre gyakorlati okokból szükség van, nem lehet minden fordítandó anyagot olyan fordítóval fordíttatni, akinek a célnyelv az anyanyelve (Pokorn 2005).

Mennyire reális vállalkozás ez? A szakfordítójelöltek B nyelvi kompetenciája sokszor messze elmarad anyanyelvi kompetenciájuktól, és még a szerkezetileg és stilisztikailag jó színvonalú fordításaikban is vissza-visszatérnek nyelvi (grammatikai, szóhasználati) hibák. A képzés során ezért gyakran a nyelvi hibák javítása van előtérben. Campbell (1998: 73) szerint azonban bizonyos szövegtípusokban a B nyelvre fordító is képes lehet jó színvonalú fordításra, ha a regiszter-, illetve műfajnormákat elsajátította. Ha tehát elég megbízható a nyelvtani tudása, akkor elfogadható, sőt jó színvonalú, a szövegnormáknak megfelelő fordításra lesz képes. Ennek a célnak az elérésében különösen fontos, hogy az előregyártott elemeket (szaknyelvi kollokációk, sztereotípiák) helyesen használja (Campbell 1998: 17), tehát a fordítónak ismernie kell az adott regiszter és műfaj szaknyelvi kifejezéseit, kollokációit. Természetesen nem ismerheti az összes lehetséges szókapcsolatot, és bizonytalan lehet abban, hogy egyes szókapcsolatok szokásosak-e a célnyelvben, szó szerint megfelelnek-e a forrásnyelvi szókapcsolatoknak. Ezeket azonban ellenőrizheti az internet (párhuzamos szövegek), sőt, *horribile dictu*, a Google fordító segítségével is.

Ennek megfelelően a szakfordítóképzésben a B-nyelvre fordítás során a fordítási normák közül nem annyira a honosítás vagy idegenítés kérdése, illetve a kulturálisan kötött kifejezések fordításának hagyományai állnak a középpontban, hanem inkább a célnyelv általános és szaknyelvi nyelvhasználati és szövegnormái (többek között a regiszterspecifikus kollokációk és a szövegkohéziós eszközök használatának konvenciói). A kulturálisan kötött kifejezések nem játszanak jelentős szerepet, ezek helyére a terminológia fordítási problémái és a terminológiai normák lépnek. Míg irodalmi fordításban a tulajdonnevek kulturális háttere és utalásai fontosak, szakfordításban csak az azonosító funkció lényeges. Így például az intézménynevek fordításában két-három sztenderd eljárás (átvétel, átvétel és fordítás, átvétel és magyarázat, illetve a hivatalos fordítás megkeresése az interneten) alkalmazása általában kielégítő eredményt biztosít. A fordítási művelet megválasztása a feltételezett olvasótól és a fordítás funkciójától függ: a *British Medical Journal* fordítása szakmai közönség számára egyszerűen *British Medical Journal* lesz, míg a nagyközönség számára a *tekintélyes angol orvos(tudományi) szaklap (a British Medical Journal)*. Érdekes módon a *Bank of England* fordítása általában *Bank of England*, de irodalmi művekben többnyire *Angol Bank*nak fordítják (ld. 3. Függelék)

3.1 Nyelvhasználati normák magyar–angol (szak)fordításban

Magyar-angol szakfordításban az angol nyelvhasználati normák követése sok esetben gondot jelent a magyar anyanyelvű fordítónak. A fő kérdés többnyire nem az, hogy helyes-e nyelvtanilag ez a fordítás, vagy lehet-e ezt a szót használni, hanem az, hogy *hogyan szokták ezt és ezt hasonló angol szövegekben kifejezni?* Az angol B-nyelvre fordítónak tehát az adott regiszternek és műfajnak megfelelő szokásos

nyelvhasználatot kell eltalálnia. Ez részben általános nyelvhasználati normákat jelent, részben az adott regiszterre, műfajra vonatkozó normákat.

Ha idegen nyelvre fordítunk, számolnunk kell azzal, hogy nyelvtudásunk korlátozottabb, mint az anyanyelvi tudásunk, több benne a bizonytalanság, és az anyanyelvi interferencia is komoly szerepet játszhat. Ezt kétféleképpen kezelhetjük: egyrészt feltérképezhetjük a legtöbb gondot okozó kontrasztokat, másrészt párhuzamos szövegeken ellenőrizhetjük a fordítást.

A képzés során tehát érdemes tudatosítanunk néhány olyan nyelvhasználati eltérést a két nyelv (esetünkben a magyar és az angol) között, amelyek interferenciát okozhatnak, és amelyek miatt a fordítás során fakultatív fordítási műveletek elvégzésére lehet szükség. Olyan eltérésekről van szó, amelyek esetében az anyanyelvi minta követése nem okoz nyelvtani hibát (nyelvtanilag elfogadható és érthető a szó szerinti fordítás is), de a fordítás mégsem olyan, mint az „eredeti” angol szövegek, jellegzetesen Hunglish marad. A 2. táblázatban néhány ilyen magyar-angol nyelvhasználati kontrasztra hívom fel a figyelmet.

2. táblázat

Néhány tipikus eltérés a magyar és az angol nyelvhasználati normák között

preferált forma		példa
magyar	angol	
lexikai szavak	igeidő, igeszemlélet, módbeli segédigék	Elfelejtette ugyanis kikapcsolni a tűzhelyet. He had forgotten to turn off ...
tárgyatlan ige	tárgyas ige, tárgyas ige szenvedő formában	A fák több ezer négyzetkilométeres területen kidőltek . The trees were flattened over several thousand km ² .
egyszerű ige	ige+főnév kifejezés	J. X. nem tudta megmagyarázni a jelenséget. J. X. could not offer an explanation .
ige	predikatív melléknév	Hamarosan újabb tűzhöz hívták – az ő lakása égett . He was soon called to attend another fire – his own flat was ablaze/on fire .

preferált forma		példa
magyar	angol	
ige + határozó	ige + jelzős főnév	Műtrágyázott területeken a gyomnövények is jobban fejlődnek . On fertilized land weed plants also give better growth .
birtokos szerkezet	prepozíciós jelző	A Pentagon több dokumentuma egy texasi börtönben bukkant fel. Several files from the Pentagon were found in a Texas prison.
bővített (igeneves) jelzős szerkezet	prepozíciós jelzős szerkezet igenév nélkül	A szeméttelpeken lerakott hulladékban lévő szerves anyagok lassan bomlanak le. Organic materials in wastes (deposited) in landfills break down slowly.
mellékmondat	igenév	Gátolja a fény bejutását, ami a fotoszintézist akadályozza . It blocks sunlight, thereby preventing photosynthesis.
határozó	alany	A műtrágyák következtében növekszik a zöld növényi produkció. Fertilizer applications increase the production of green plant matter.

Ezekre a fakultatív fordítási műveletekre tehát azért van szükség, hogy a nyelvta-
nilag helyes fordítás az angol nyelvhasználati és szövegnormáknak is megfeleljen.
Hiszen írhatnánk azt is, hogy *J. X. could not explain the phenomenon*, csak az
offer an explanation valahogy jobban hangzik – jobban megfelel a nyelvhasznála-
ti normáknak.

3.2 Szövegnormák magyar és angol szakszövegekben

Ebben a tanulmányban természetesen nem adhatok átfogó elemzést az összes ma-
gyar és angol szakmai regiszter és műfaj szövegnormáiról, csak egy-két példával
szemléltetem az eltéréseket.

Különböző helyeken – éttermekben, múzeumokban, turisták által látogatott helyeken – gyakran találunk olyan, feltehetően magyar anyanyelvűek által fordított feliratokat, vagy hosszabb-rövidebb (szak)szövegeket, amelyek nem mindenben felelnek meg az angol nyelvhasználati, illetve szövegnormáknak. Egy parkban⁴ például egyes fák mellett magyar és angol nyelvű táblákat találunk, amelyek rövid leírást adnak az adott fafajról. Két ilyen leírásnak a kezdő mondatát idézzük:

Magyar eredeti: Kislevelű hárs. *Tilia Cordata. Európai származású fafaj. [...]*
 Angol fordítás: Small-leaved lime. *Tilia Cordata. A tree originating in Europe. [...]*

Magyar eredeti: Hegyi mamutfenyő. *Sequoiadendron Giganteum. Ennek a fának az őshazája Észak-Amerika, Kalifornia. [...]*
 Angol fordítás: Giant Redwood *Sequoiadendron Giganteum. Homeland of this species is North America, California. [...]*

Ha hasonló jellegű botanikai leírásokat keresünk a világhálón, feltűnhet, hogy a legtöbb így kezdődik: *Native to Europe/Asia/etc.* Az angol szövegnorma tehát ebben a műfajban (ezt nevezhetjük lexikon-műfajnak) a *native to* használatát preferálja a *comes/originates from*-mal szemben. De nem csupán a *származású* lexikai egység fordításában érvényesül ez a szövegnorma: lexikonokban, kézikönyvekben lépen-nyomon találkozunk ehhez hasonló mondatkezdésekkel, illetve mondatokkal:

A rare and threatened tree in the wild, the tulip tree ...
 Used as an ornamental tree, ...
 A genus of a flowering plant, the Catalpa, often grown for ornamental reasons,
 ...
 Native to North America, it is sometimes known as the Indian Bean Tree.

Azt is észrevehetjük, hogy a lexikonok szócikkeiben általában kimarad az alany, mivel a legtöbb mondatnak a címszó az anyja.

Also known as the American Hornbeam.
 Used in floral arrangements and for bonsai.
 Thought to be extinct until samples found in China in 1944.
 Grown for ornamental reasons.

Ezt a konvenciót (nyelvhasználat normát) kellene követnie a következő fordításnak is, de a jelek szerint nem követi:

Magyar eredeti: Fehér som. *Cornus alba 'sibirica'*. Szicíliából származó terebélyes cserje. A 'Sibirica' fajta élénk, korallpiros vesszői havas, téli napokon

feltűnő szépségűek. Takarás céljából csoportosan, de magányosan is ültethető. Az itt látható növények 2010 tavaszán kerültek beültetésre.

Angol fordítás: White dogwood. *Cornus alba 'sibirica'*. It is a large shrub originating from Sicily. The vivid, coral-red stems of the 'Sibirica' species are of remarkable beauty in wintertime. It may be planted for coverage purposes in groups or alone. These ones were planted in spring 2010.

Eltekintve attól, hogy már a magyar szöveg is hibás (*Szibéria* helyett *Sziciliát* ír), a fordított szöveg nem követi azt a szövegnormát, hogy az alany kimarad, hanem névmásokkal helyettesíti (*it, these ones*). Ezek a névmások azonban nem utalnak pontosan, és ha már alanyt használunk, akkor itt inkább főnevekre lenne szükség.

Összeollózva az interneten szereplő leírásokat, a következő fordítást kapjuk:

White dogwood. *Cornus alba 'sibirica'*. A medium-sized shrub, native to Siberia. Its bright coral red stems are particularly showy in winter with snow on the ground. May be planted for coverage in groups or alone. These shrubs were planted in spring 2010.

A nyelvről B nyelvre fordítás során tehát erősen támaszkodnunk kell a párhuzamos szövegekre, gyakorlatilag plagizálnunk kell (a plágium egysége itt a szókapcsolat és a mondat szerkezet). Ily módon jobban fordíthatunk, mint amennyire a nyelvet tudjuk. A plágium ebben az esetben nem elítélendő, hanem dicséretes dolog: azokat a szavakat és kifejezéseket, sőt teljes mondatokat kell használnunk, amelyeket mások (a B nyelv anyanyelvi beszélői) is használnak. Nem a saját szavainkkal kell elmondanunk a történetet – nincsenek saját szavaink! (Vö. Carlin 2017).

Végül lássunk egy olyan példát, amely a forrás- és célnyelvi műfaji jellemzők eltéréseit igen éles megvilágításba helyezi. A magyar feliratok sokszor meglehetősen formális stílusúak, hivataloskodók, bürokratikusak, sok redundáns elemet tartalmaznak. Egy budapesti benzinkút mosdójában a következő szöveget találtam:

Magyar eredeti: Kérjük, vigyázzon a tisztaságra, hogy az Ön után érkezőt is rendezett mosdó fogadja! Amennyiben nem megfelelő állapotban találta a mosdót, kérjük, értesítse a személyzetet!

Az angol fordítás – feltehetően angol anyanyelvű fordítótól származik – jóval közvetlenebb hangot üt meg:

Angol fordítás: Please help to keep it clean! The next customer will appreciate your efforts! In case you found it dirty please ask for the host.

Hozzátehetjük, hogy a magyarról idegen nyelvre fordítást nehezítő egyik tényező az, hogy a magyar nyelvhasználati és szövegnormák több redundáns elemet en-

gednek meg, mint a megfelelő angol normák, és ha a magyar szöveg szerzője nem túl jól fogalmaz, a redundáns elemek még inkább túltengenek, megnehezítik a szöveg értelmezését, teljesen zsargonszerűvé teszik azt. Nem véletlen, hogy a magyarról angolra fordítást tanító angol lektorok állandóan a fordítás egyszerűsítésére, rövid mondatok használatára, a fölösleges elemek kihagyására biztatják a fordítójelölteket. Judy Szollosy, számtalan magyar irodalmi mű angol fordítója magyarról angolra fordításról szóló könyvében szintén azt hangsúlyozza, hogy ki kell hagyni az értelmetlen, fölösleges elemeket (2007: 17, 23).

4. Összefoglalás

A jelen tanulmány szerint a fordítási normákat a fordítóképzés gyakorlatában tágan értelmezzük: beleértjük a *nyelvi, nyelvhelyességi, nyelvhasználati és szövegnormákat*, továbbá a *kulturális háttér, illetve a terminológia fordításával kapcsolatos normákat* is. A fordítási normák követése fakultatív, normakövető fordítási műveletek elvégzésével jár együtt.

Szakfordításban, illetve a szakfordítás oktatásában az általános és a szaknyelvhasználati, továbbá a terminológiai normák vannak előtérben, míg a kulturális háttér visszaadásával kapcsolatos normák kevésbé fontosak. A magyarról angolra történő szakfordítás oktatásának szempontjából az általános nyelvhasználati normák mellett különösen fontos a szaknyelvhasználati normák betartása, és ezen belül a regiszter-specifikus kollokációk megfelelő használata.

A képzés során tehát érdemes tudatosítanunk néhány olyan nyelvhasználati és szaknyelvhasználati eltérést a két nyelv között, amelyek interferenciát okozhatnak, és amelyek miatt a fordítása során fakultatív fordítási műveletek elvégzésére lehet szükség.

Jegyzetek

¹ Egyes nyelvváltozatok még az alapvető nyelvtani szabályok tekintetében is eltérnek a sztenderdtől.

² Az idézett irodalmi művek adatait ld. a **Források** c. részben.

³ Megjegyzendő, hogy korábban Adams is megmaradt a ma érvényes normák keretei között: míg az *Úri muri*-ban (2008) átveszi a magyar *alispán* szót korábban a Noszty fiú esete Tóth Marival fordításában (2005) az *alispán* még *Lord Lieutenant*; az *Úri Muriban* már *alispán*.

⁴ Nem célom egyes intézmények vagy fordítók kritizálása, ezért az idézet forrását nem nevezem meg.

Irodalom

- Bart I. 1981. A mércse. In: Bart I., Rákos S. (szerk.): *A műfordítás ma*. Budapest: Gondolat Könyvkiadó. 237–269.
- Bartsch, R. 1987. *Norms of Language*. London and New York: Longman.
- Benő A. 2003. Fordítási elvek a XIX. században. In: Egyed Emese (szerk.) „Szabodon fordította...” Kolozsvár: Scientia Kiadó.
- Campbell, S. 1998. *Translation into the Second Language*. London: Longman.
- Carlin, G. *In your own words*. <https://www.youtube.com/watch?v=xbNtJRG6m9c>. (Utol-só megtekintés 2017. 10. 25.)
- Chesterman, A. 1993. From ‘Is’ to ‘Ought’: Laws, Norms and Strategies in Translation Studies. *Target* Vol. 5. No. 1. 1–20.
- Chesterman, A. 1997. *Memos of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Englund Dimitrova, B. 2005. *Expertise and Explicitation in the Translation process*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Heltai P. 2004. A fordító és a nyelvi normák I. *Magyar nyelvőr* 128. évf. 4. szám. 407–434.
- Heltai P. 2005. A fordító és a nyelvi normák III. *Magyar nyelvőr* 129. évf. 2. szám. 165–172.
- Heltai P. 2014. Tulajdonnevek és megszólítások a *Szent Péter esernyője* fordításaiban. In: Bartha-Kovács K., Gécseg Zs, Kovács E., Nagy Á., Ocsovai D., Szász G. (szerk.) „*Transfert nec mergitur*” Albert Sándor tiszteletére 65. születésnapja alkalmából. Szeged: JATE Press. 61–73.
- Heltai P. 2018. Változó fordítási normák egy magyar regény angol fordításában. In: Dombi J., Farkas J., Gúti E. (szerk.) *Aszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok*. Bicske: Szak Kiadó. 446–486.
- Klaudy K. 2007. *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy K. 2013. Nyelvi és kulturális aszimmetria a reáliák fordításában. In: Bárdosi V. (szerk.) *Reáliák – A lexikológiától a frazeológiáig. Értelmezések és fordítási kérdések*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 86–91.
- Klaudy K. 2018. Az aszimmetria hipotézis kiterjesztése a honosítás/idegenítés dichotómiára. In: Dombi J., Farkas J., Gúti E. (szerk.) *Aszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok*. Bicske: Szak Kiadó. 338–463.
- Pokorn, N. 2005. *Challenging the traditional axioms: Translation into a non-mother tongue*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Pym, A. 2005. Explaining Explicitation. In: Károly, K., Fóris, Á. (eds) *New Trends in Translation Studies*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 45–74.
- Robin E. 2015. Fordítási univerzálék a lektorált szövegekben. (Doktori disszertáció.) Budapest: ELTE.
- Szollosy, J. 2007. *Hunglish into English*. Budapest: Corvina.
- Tolcsvai Nagy G. 1998. *A nyelvi norma*. Nyelvtudományi értekezések 144. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Toury, G. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins,
- W1 <https://m.nyest.hu/hirek/olcso-arak>

Források

- A Britannica Hungarica Világenciklopédia szerkesztőségének tájékoztatója a fordítók számára (16-oldalas sokszorosított anyag, Budapest, 1994. november 21.)
- A Harlequin Hungary Kft. által kiadott JÚLIA, ROMANA, TIFFANY, BIANCA és SZÍVHANG című regényújságok fordítóinak és ellenőrző szerkesztőinek kiadott belső tájékoztató (sokszorosított lap, dátum nélkül).
- Mikszáth K. 2005. *The Noszty Boy's Affair with Mari Tóth*. (Translated by Adams, B.) Budapest: Corvina.
- Mikszáth K. *Szent Péter esernyője*. MEK <http://mek.oszk.hu/00900/00954/00954.htm>
- Mikszáth, K. 1900. *Saint Peter's Umbrella*. (Translated by Worswick, B. W.) <http://www.gutenberg.org/files/31945/31945-h/31945-h.htm>
- Mikszáth K. 1968. *Umbrella Sfântului Petru*. (Traducere de Nasta, L.) București: Editura Pentru Literatura.
- Миксат, К. 1967. *Зонт Святого Петра*. Ford. Тумаркина, Е., Терновская, В. http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/151302/Miksat_Zont_Svyatogo_Petra.html
- Móricz Zs. 1982. *Úri muri*. Budapest: Móra. <http://mek.oszk.hu/01400/01431/01431.htm>
- Móricz, Zs. 2008. *Very Merry*. (Translated by Bernard Adams.) Budapest: Corvina.

1. Függelék

A Harlequin Kiadó belső tájékoztatója

A Harlequin Kiadó fordítók részére adott rövid (másfél oldalas), sokszorosított belső tájékoztatója főleg néhány nyelvi és nyelvhasználati norma betartására hívja fel a figyelmet, például arra, hogy a *férfi* szó toldalékolása mély hangrendű; az idegen tulajdonnevek helyesírását és toldalékolását *A magyar helyesírás szabályai* határozzák meg; ne használjunk feleslegesen személyes névmásokat (pl. *átölelt engem* helyett: *átölelt*) és határozatlan névelőt; mellőzzük a *torta tejszínhabbal, kancsó citromlével* típusú szerkezeteket, *karjaiba vont* helyett: *átölelte*, Szövegnormára vonatkozó megjegyzésnek tekinthetjük azt, hogy „*Kerüljük a keresztnevek egyazon bekezdésen belüli fölösleges ismétlődését*”, és hogy „*Minthogy az önözés inkább a fentebb stílusnemhez tartozik, megfontolandó, hogy a beszédhelyzettől függően ne használjunk-e alkalmasint inkább magázást*”. Feltehetően a célközönségre tekintettel, a tájékoztató szerint kerülni kell az olyan idegen szavakat mint a *koncentrál, arrogáns, decens, információ, optimista, naív, probléma, fantázia, desszert, parti, helló, reakció, intim, provokál* stb.

A Britannica Hungarica Világenciklopédia tájékoztatója

A szerkesztőség által a fordítók számára kiadott tájékoztató (1992, 16 oldalas stencilezett útmutató) ismerteti a fordítás technikai követelményeit, formai követelményeit (kiemelések, hivatkozások, speciális kódok, kismagybetűs írás, kurziválás, stb.). A szövegtípus sok formai konvenció (szövegnorma) betartását igényli: a cím

után vessző, a névváltozatokat kismagyarázóval („small caps”) írjuk, a *see* és a *see under* magyar fordítása: *lásd, lásd még*, a *Szent* szót a templomok elnevezésében rövidítjük *Szt.*-nek, máshol nem, az évszázadokat római számmal írjuk, stb. Szabályozza a kínai, arab, görög nevek átírását, felhívja a figyelmet arra, hogy a latinított görög neveket vissza kell görögösíteni, melyik fordítás szerint kell a bibliai neveket írni, stb. Útmutatást ad a terminológia tekintetében, óv a rögtönzött tükörfordítástól. A *Nyelvi követelmények* címszó alatt utal általános és a szövegtípusra vonatkozó nyelvhasználati normákra: kerülje a terpeszkedő kifejezéseket (*A nyúl hosszú fülekkel rendelkezik* mondat helyes magyarsággal így szól: *A nyúlnak hosszú füle van; szakállal rendelkező* helyett a *szakállas* szót ajánlja). Azt tanácsolja, hogy a fordító darabolja fel a hosszú és bonyolult mondatokat, bontsa fel és alakítsa igés szerkezetekké az angol névszói szerkezeteket. Így például ez a mondat: *Legismertebb munkái a természettel való bensőséges viszonyának meghatódást kiváltó kifejeződései*” „ép magyar nyelven ez kb. így hangzik”: *Legismertebb munkái meghatóan fejezik ki a természethez fűződő bensőséges viszonyát.*

2. Függelék

Példák a reáliák fordítására

(a *Szent Péter esernyője* angol, orosz és román fordításából)

Forrásnyelvi szöveg (magyar)	Angol fordítás	Orosz fordítás	Román fordítás
hogya a csöpp leányzó ... soros legyen a falusi gazdánál, s a <u>tizedes</u> vigye mindennap más-más portára, hol is illendő ellátásban részesítendő.	the little girl ... was to spend one day at every house in the village in turns, and was to be looked after as one of the family.	чтобы крохотную девочурку ... <u>де-сятский</u> каждый день переводил бы из дома в дом и чтоб хозяйева кормили ее как полагается.	ca fetita ... să fie adăpostită de-a rîndul la ficare gospodar, urmînd ca „<u>tatăl de vecini</u>”¹ s-o ducă în fiice zi de la o casă la alta unde să i se dea îngrijirea cuvenită. ¹Vecinătatea, condusă de un „tată de vecini”, ales de săteni, era o formă de organizare socială a familiilor unui sat, în scop de întrajutorare și de

Forrásnyelvi szöveg (magyar)	Angol fordítás	Orosz fordítás	Román fordítás
			solidaritate în fața obligațiilor obștești. Această formă de organizare a existat în satele săsești și unele sate românești și unguerești din Transilvania.
És meddig fog ez így tartani, <u>bíró uram?</u>	And how long is that to last?	И до коих пор так пойдет у нас, <u>господин староста?</u>	Și cât o să dureze asta, <u>domnule primar?</u>
A felsővég <u>fehérnép</u> jei <u>pogácsát</u> . <u>marcifánkot</u> sütöttek	The good folks of the village had made shortbread and biscuits	Бабы с <u>верхнего конца деревни</u> напекли <u>коврижек</u> , нажарили <u>пирожков</u>	Femeile <u>din capul de sus al satului</u> au copt <u>turte și plăcinte</u>
hagyatékát vettük fel a <u>szolgabíróval</u>	we had to take an inventory of his possessions.	мне вместе с <u>исправником</u> довелось принимать его наследство	cu <u>pretorul</u> să facem inventarul de moștenirii.
mennyi a »zlevka«. ¹ Zlevkának híják azt a bort, ami a papnak jut a szőlősgazdától, s ami egy közös edénybe összeöntve, különös italt képez.	and how much <u>wine</u> .	сколько « <u>zlevki</u> » [Zlevka – вино, которое получает священник от виноградарей; оно сливается в общий сосуд и представляет собой весьма необычный напиток. (Прим. автора.)].	cât este <u>zlevka</u> ¹ ¹ Vinul ce cuvine preotului de la țărani care au vie.
hamar <u>kalácsot</u> dagasztani, <u>tejbe-kását főzni</u> , <u>mákos patkót sütni</u>	began to make <u>cakes for her</u> , also <u>milk puddings</u> , and <u>various other delicacies</u> .	пошли месить <u>калачи</u> , варить <u>молочные каши</u> , жарить <u>маковые подковки</u>	s-au așternut pe frământat <u>colaci</u> , pe fiert <u>păsat cu lapte</u> , pe copt <u>cornuri cu mac</u>

3. Függelék

A *Bank of England* fordítása irodalmi és szakszövegben

Anyway, ‘ow was I ter know we was sitting on the blessed Bank of England?’	Különben is, honnan tudhattam volna, hogy az átkozott Angol Bankon ülünk?
In the UK the Bank of England cannot get it right for all our regions.	Az Egyesült Királyságban a Bank of England még az ország minden régiójára sem tud egyszerre tekintettel lenni.

<http://hu.bab.la/sz%C3%B3t%C3%A1r/angol-magyar/bank-of-england>